

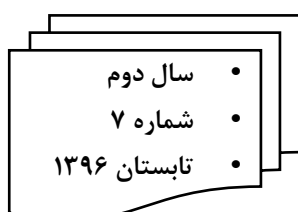
رابطه دل‌بستگی به خدا و تاب آوری با معناداری در زندگی معلمان

محمد حسین غفاری^۱

چکیده

هدف از این مطالعه تعیین رابطه دل‌بستگی به خدا و تاب آوری با معناداری زندگی در معلمان بود. جامعه آماری پژوهش همه دانشجویان مقطع تحصیلی کارشناسی پیوسته پردیس شهید مفتاح دانشگاه فرهنگیان در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ بودند. نمونه شامل ۱۰۰ دانشجو بود که به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای به صورت انتخاب تصادفی ۲۵ نفر از ورودی‌های هر سال تحصیلی انجام شد. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه‌های دل‌بستگی به خدا اثر زهرا علیایی، سیامک سامانی و حجت‌الله فانی (۱۳۹۰)، تاب آوری اثر کانر و دیویدسون (۲۰۰۳) و معناداری زندگی اثر میشل اف. استگر، فریزر، اوشی و کالر (۲۰۰۶) جمع‌آوری شد. داده‌های پژوهش با استفاده از نرم‌افزار **s22** و روش رگرسیون خطی چندگانه مورد تجزیه و تحلیل واقع گردید. نتایج نشان داد که میان دل‌بستگی به خدا و معناداری زندگی معناداری مثبت و مستقیم وجود دارد ($P < 0/01$)، همچنین میان تاب آوری و معناداری زندگی نیز رابطه‌ای مثبت و مستقیم برقرار است ($P < 0/01$).

کلید واژگان: دل‌بستگی به خدا، تاب آوری، معناداری زندگی.



۱. مقدمه

کرک پاتریک^۲ (۱۹۹۹) یکی از نظریه پردازان در زمینه دلبستگی به خدا^۳، این نوع دلبستگی را، دلبستگی به مراقب اولیه در دوران کودکی که با گذشت زمان و در چهارچوب نظام های دیگر همانند دلبستگی به خدا و وطن ادامه می یابد تعریف می کند. همچنین آینسورث^۴ (۱۹۸۷) چهار ملاک برای دلبستگی به خدا برمی شمارد که از این موارد، دو مورد در مورد خداوند صدق می کند؛ یکی اینکه خدا مبنای امنیت برای افراد است، هنگامی که دچار استرس و آشفتگی روانی می شوند و دیگر اینکه خدا منبع مطمئنی برای اکتشاف در محیط اطراف می باشد. همچنین وی معتقد است خدا از یک سو سبب شکل گیری رفتارهای دلبستگی مآبانه، مانند نزدیک شدن به دیگران و از سوی دیگر سبب برانگیختن واکنش های خصمانه مانند غم و اندوه در افراد می شود. به نظر می رسد از نظرگاه روان شناسی می توان خدا را به عنوان موضوع دلبستگی در نظر گرفت که به انسان آرامش و ایمنی می بخشد (کرک پاتریک، ۱۹۹۹؛ روات و کرک پاتریک^۵، ۲۰۰۴). کرک پاتریک (۱۹۹۹) اعتقاد دارد که دلبستگی مضطرب-اجتنابی با خدا در نهایت باعث بی اعتقادی و ترک مذهب فرد می شود. لو و سیم^۶ (۲۰۰۳) بر این باورند که داشتن دلبستگی ایمن به افزایش ویژگی های روان شناختی و عواطف مثبت مانند امید و خوش بینی به ویژه در موقعیت های دشوار زندگی منجر می شود، زیرا احساس می کند تکیه گاه ایمن و قدرتمندی دارد که از او حمایت می کند (به نقل از نصیری و لطیفیان، ۱۳۸۶). از منظر بک^۷ (۲۰۰۶)، افرادی که دلبستگی بیشتری به خدا دارند و این دلبستگی از نوع ایمن است، کمتر دچار تنش و افسردگی می شوند و از احساس رضایت و صمیمیت بیشتری برخوردار هستند. تاب آوری^۸، فرآیند توانایی یا پیامد سازگاری موفقیت آمیز با داشتن موقعیت تهدید کننده تعریف شده است (گارمزی و ماسن^۹، ۱۹۹۱). همچنین تاب آوری را می توان عاملی در نظر گرفت که افراد را؛ در رویارویی با سختی های زندگی یاری می دهد (ایزدیان، امیری، جهرمی و حمیدی، ۲۰۱۰)، افسردگی آنان را کاهش می دهد (وایت، دراپور و وارن^{۱۰}، ۲۰۱۰) و امکان سازش

2. Kirk Patrik

3. Attachment to God

4. Ainsworth

5. Rowatt& Kirkpatrick

6. Loo & sim

7. Beck

8. Resilience

9. Garmezy&Masten

10. White, Driver & Warren

با درد را به عنوان یک توانایی به آن‌ها ارزیابی می‌دارد (اسمیت، تولی، مونتاگیو، روبینسون کاسپر و پائول^{۱۱}، ۲۰۰۹). تاب آوری از مشکلات روان‌شناختی در جوانان پیشگیری می‌کند و از آن‌ها در برابر تأثیرات روانی حوادث مشکل‌زا محافظت می‌کند (پینکارت^{۱۲}، ۲۰۰۹). کامپر^{۱۳} (۱۹۹۹) اعتقاد دارد که تاب آوری با خصوصیات شخصیتی از قبیل شوخ‌طبعی، شادی، خردمندی، همدلی، کفایت عقلانی و هدفمندی زندگی در ارتباط است و ساختاری پیچیده از جریان‌های مرتبط به هم است که می‌بایست به صورت جداگانه‌ای بررسی و مورد مطالعه قرار گیرد. مقاومت موفقیت‌آمیز افراد در برابر موقعیت‌های چالش‌برانگیز، مانند آنچه والدین کودکان عقب‌مانده ذهنی با آن‌ها رو به رو هستند، باعث می‌شود افراد علیرغم مواجهه با استرس‌های مزمن و تنیدگی‌ها از آثار نامطلوب آن کاسته و سلامت روانی خود را حفظ کنند. این مسئله به معنای تاب آوری تعبیر و مورد استفاده قرار گرفته است (فرایبورگ، بارلوگ و مارتینوسن^{۱۴}، ۲۰۰۵). ادراک نظم، انسجام و هدف در هستی و دنبال کردن اهداف ارزشمند و نیل به آن‌ها همراه با حس رضایتمندی معناداری در زندگی^{۱۵} خوانده می‌شود (رکر^{۱۶}، ۲۰۰۰). این اصطلاح شامل دو مولفه داشتن معنا در زندگی و تلاش برای جستجوی معنا است. داشتن معنا در زندگی به حالتی اطلاق می‌شود که بر اساس آن دریافت شخص از تجارب زندگی بر این حس متکی است که رویدادهای زندگی هدفمند هستند و در راستای آن هدف شکل می‌گیرند. در حالی که تلاش برای جست و جوی معنا به فعالیت و شدت تمایل افراد به یافتن، ساختن و یا بحث در مورد معنای زندگی اطلاق می‌شود (استجر، فرازیر، اوشی و کالر^{۱۷}، ۲۰۰۶). هر دو مولفه در بهداشت روانی و جسمی موثر است، اما داشتن معنا در زندگی توجه بیشتری را به خود جلب می‌کند و به نظر می‌رسد ارتباط قوی‌تری با سلامت جسمی و روانی داشته باشد (استجر، کاشدان، سولیوان و لورنتز^{۱۸}، ۲۰۰۸). از نظرگاه روان‌شناسی بین کسانی که زندگی را معنادار ادراک می‌کنند و کسانی که مفهوم و مبنایی برای آن قایل نیستند تفاوت‌های بسیاری وجود دارد. افراد با سطوح بالای معناداری در هنگام رویارویی با مسائل روزمره، فقط بر جنبه‌های مشخصی از مشکل تمرکز می‌کنند، درحالی‌که اشخاص با سطوح پایین معنا در زندگی، به محدود بودن زمان به عنوان مشکلی بزرگ می‌نگرند و مشکلات فعلی را با احتمال نرسیدن به اهداف آینده پیوند می‌دهند. به این ترتیب، شخصی که سطوح بالاتری از معناداری در زندگی را تجربه می‌کند

11. Smith, Tooley, Montague, Robinson, Cosper & Paul

12. Pinqart

13. Kampf

14. Friborg, Barlaug & Martinussen

15. Meaningful life

16. Reker

17. Steger, Frazier, Oishi & kaler

18. Steger, Kashdan, Sulliwan & Lorents

کند، قادر به رویارویی با شرایط سخت هستند؛ رضایت شخصی بالایی دارند و احساس کامیابی می کنند. (کیم، لی، یو، لی و پیگ^{۱۹}، ۲۰۰۵). تیلیون و بلوگمیدی^{۲۰} (۲۰۰۹) به بررسی ارتباط مذهب، معناداری زندگی و بهزیستی ذهنی در میان دانشجویان پرداختند. نتایج نشان داد عقاید مذهبی و نوع دوستی به صورتی معنادار در ایجاد حس معنی در زندگی موثر هستند. همچنین هیل و پارگامنت^{۲۱} (۲۰۰۳) معتقدند معنویت و ارتباط با خدا به افراد احساس داشتن جهت و معنا در زندگی می دهد. کیم^{۲۲} و همکاران (۲۰۰۵) نیز معتقد هستند بین تاب آوری و معناداری زندگی رابطه وجود دارد و افزایش معناداری زندگی نه فقط به فرد در غلبه بر ناسازگاری ها کمک می کند، بلکه به بهبود رضایت شخص از زندگی نیز منجر می شود. پژوهش هایی نیز در مورد رابطه بین این متغیرها انجام شده اند، به طور مثال، جناآبادی و سابقی (۱۳۹۳) در پژوهشی بر روی ۱۲۵ نفر از والدین کودکان کم توان ذهنی شهر زاهدان، مشاهده کردند که میان دلبستگی به خدا و معناداری زندگی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. سراج زاده و حیمی (۱۳۹۲) در پژوهشی بر روی ۳۷۲ نفر از دانشجویان دانشگاه خوارزمی تهران، مشاهده کردند که میان دینداری و معناداری زندگی رابطه مثبت و مستقیمی وجود دارد، در میان مقالات خارجی نیز اوان ام. کلی من و جنا کی. بی ور (۲۰۱۳) در پژوهشی مشاهده کردند که جست و جوی معنا در زندگی موجب تاب آوری در برابر خودکشی شده است. ژاله رفاهی، بهمن بهمنی، احمد نیّری و رمضان نیّری (۲۰۱۵) در پژوهشی بر روی ۳۳۰ دانشجوی متأهل مشاهده کردند که میان دلبستگی به خدا و سبک های شناختی با سلامت روان در زندگی رابطه مثبت و مستقیمی وجود دارد. سید عبدالقاسم مهری نجاد، مهدیه ترصافی و سارا رجبی مقدم (۲۰۱۵) در پژوهشی بر روی ۲۰۰ دانشجوی ۱۸-۲۷ ساله دختر و پسر مشاهده کردند که تاب آوری در زندگی موجب دلبستگی به خدا می شود. خدابخشی و خدایی (۲۰۱۱) در پژوهشی بر روی ۲۰۰ دانشجوی ورزشکار و غیر ورزشکار پسر مشاهده کردند که میان تاب آوری و سلامت روان در زندگی همبستگی مثبت و مستقیمی وجود دارد. اما رابطه بین این متغیرها در جامعه معلمان مورد بررسی قرار نگرفته است، از سویی دیگر، یکی از وظایف حرفه ی معلمی در سراسر جهان معنادار ساختن زندگی برای دانش آموزان است؛ این رسالت به درستی انجام نمی شود مگر آنکه معلمان خود زندگی را معنادار درک کنند؛ معنای زندگی عاملی نامحسوس بوده و می بایست به دنبال ابزارهایی مناسب برای سنجش آن بود. بدین منظور انجام پژوهشی جهت پاسخ گویی به این سوال که «آیا دلبستگی به خدا و تاب آوری می توانند معیارهایی مناسب برای سنجش معناداری زندگی معلمان باشند یا خیر؟» ضروری به نظر می رسد. با توجه به مطالب مطرح شده در بالا هدف از این پژوهش بررسی دو فرضیه زیر است: الف) دلبستگی به خدا پیش بینی کننده معناداری زندگی معلمان است، ب) تاب آوری پیش بینی کننده معناداری زندگی معلمان است.

19.Kim, Lee, Yu, Le, &Puig

20.Tiliouine&Belgoumidi

21.Hill &Pargament

22.Kim &society

۲. روش

این پژوهش از نوع همبستگی است که در آن ارتباط بین متغیرهای دل‌بستگی به خدا و تاب آوری با معناداری در زندگی معلمان مورد بررسی قرار گرفت. جامعه پژوهش همه دانشجویان مقطع کارشناسی پیوسته پردیس شهید مفتح دانشگاه فرهنگیان در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ بود. نمونه این پژوهش شامل ۱۰۰ دانشجوی پسر بود که با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای به صورت انتخاب تصادفی ۲۵ نفر از ورودی‌های هر سال تحصیلی انجام شد.

۳. ابزارها

پرسشنامه دل‌بستگی به خدا^{۲۳}(AGI). این مقیاس یک مقیاس ۲۸ گویه‌ای است که بک و مک دونالد^{۲۴} آن را در سال ۲۰۰۴ به منظور سنجش علاقه مندی افراد به خدا ساختند و زهرا علیایی، سیامک سامانی و حجت‌الله فانی (۱۳۹۰) آن را برای استفاده در ایران بازطراحی و به صورت یک مقیاس ۲۴ گویه‌ای درآورده‌اند. این مقیاس دارای ۴ خرده‌مقیاس توجه به خدا، اعتماد در مقابل عدم اعتماد، توکل و ارتباط با خدا است. هر یک از سوالات این آزمون توصیف کوتاهی از چگونگی رابطه دل‌بستگی فرد نسبت به خدا ارائه می‌کند. آزمودنی درجه تطابق هر جمله را با حالات و تجربیات خود در رابطه با خدا، روی یک مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت که از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) درجه بندی شده است، مشخص می‌کند. در تحقیقات انجام شده روایی پرسشنامه مذکور با پرسشنامه عزت نفس کوپر اسمیت^{۲۵} (۱۹۶۷) مورد بررسی قرار گرفت و روایی آن تایید شد و پایایی آن به شیوه بازآزمایی برای پرسشنامه مذکور عدد ۰/۵۸ حاصل شد، پایایی زیرمقیاس‌های پرسشنامه مذکور برای عوامل؛ توجه به خدا ۰/۶۴، اعتماد در مقابل عدم اعتماد ۰/۶۳، توکل ۰/۱۲- و ارتباط با خدا ۰/۸۰ گزارش شده است.

پرسشنامه تاب آوری^{۲۶}(CD-RIS). این مقیاس یک مقیاس ۲۵ گویه‌ای است که کانر و دیویدسون^{۲۷} آن را در سال ۲۰۰۵ به منظور سنجش میزان تاب آوری افراد ساختند که قادر به تفکیک افراد تاب آور از افراد غیر تاب آور در گروه‌های بالینی و غیر بالینی بوده و می‌تواند در موقعیت‌های پژوهشی و بالینی مورد استفاده قرار گیرد. این مقیاس ۵ مولفه شایستگی / استحکام شخصی، اعتماد به غرایز شخصی / تحمل عواطف منفی، پذیرش مثبت عواطف / روابط ایمن، کنترل و معنویت دارد که به صورت لیکرت پنج درجه‌ای از صفر تا چهار نمره گذاری می‌گردد. حداقل نمره تاب آوری شرکت‌کنندگان صفر و حداکثر آن

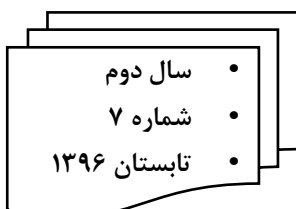
23.Attachment to God inventory

24.Beck &McDonald

25.Coopersmith Self-esteem Inventory

26.Resilience inventory

27.Connor-Davidson



ها صد است. براساس پژوهش های حق رنجبر و همکاران (۱۳۹۰) روایی و پایایی پرسشنامه مذکور برای استفاده در ایران مورد تایید قرار گرفته و ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۴ برای پایایی پرسشنامه تاب آوری گزارش شده است.

پرسشنامه معناداری زندگی^{۲۸} (MLQ). این مقیاس یک مقیاس ۱۰ گویه ای است که استگر، فریزر، اویشی و کالر آن را در سال ۲۰۰۶ به منظور ارزیابی وجود معنا و تلاش برای یافتن آن ساختند. این مقیاس دارای ۲ خرده مقیاس وجود معنا در زندگی و جست وجو برای یافتن معنا بوده که فرد متناسب با حالات و تجربیات خود از زندگی و مفهومی که بدان دست یافته است در پاسخ به هر گویه از یک لیکرت ۷ درجه ای که از کاملاً نادرست (۱) شروع شده و به کاملاً درست (۷) پایان می یابد، استفاده می کند و حداقل نمره معناداری زندگی فرد ۱۰ و حداکثر آن ۷۰ است. براساس پژوهش های میشل اف. استگر و تاد بی. کاشدان^{۲۹} (۲۰۰۶) روایی و پایایی پرسشنامه مذکور مورد تایید قرار گرفته و عدد ۰/۸۰ به عنوان ضریب پایایی گزارش شده است.

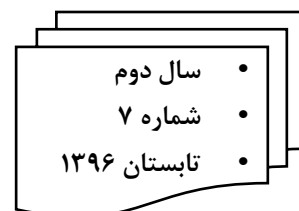
۴. یافته ها

جدول (۱). میانگین وانحراف استاندارد سن، معناداری در زندگی، تاب آوری و دل‌بستگی به خدا

متغیرها	<u>M</u>	<u>SD</u>
۱. سن	۲۰/۵۰	۱/۱۲
۲. معناداری در زندگی	۴۷/۸۲	۱۱/۱۸
۳. تاب آوری	۶۱/۴۵	۱۵/۰۹
۴. دل‌بستگی به خدا	۶۹/۸۵	۱۱/۳۶

28. Meaningful life inventory

29. Michael F. Steger & Todd B. Kashdan



جدول (۲). شاخص های آماری متغیرهای معناداری در زندگی، تاب آوری و دلبستگی به خدا

متغیرها	نمره کل و زیرمقیاس	<u>M</u>	<u>SD</u>
معناداری در زندگی	نمره کل	۴۷/۸۲	۱۱/۱۸
	وجود معنا در زندگی	۲۲/۷۷	۵/۳۰
	جستجو برای یافتن معنا	۲۵/۰۵	۶/۵۵
تاب آوری	نمره کل	۶۱/۴۵	۱۵/۰۹
	نمره کل	۶۹/۸۵	۱۱/۳۶
	توجه	۱۹/۷۰	۶/۸۷
دلبستگی به خدا	اعتماد	۱۵/۴۳	۳/۶۵
	توکل	۱۴/۵۱	۳/۶۱
	ارتباط	۲۰/۲۱	۵/۰۲

جدول (۳). مشخصه های تحلیل رگرسیون خطی چندگانه برای پیش بینی معناداری در زندگی برپایه دلبستگی به خدا و تاب آوری

متغیر	<u>F</u>	<u>R</u>	<u>R²</u>	<u>β</u>	<u>B</u>	<u>sig</u>
ثابت	۱۴۲/۶۱۱					
تاب آوری		۰/۸۶	۰/۷۴	۰/۸۲	۰/۶۱	۰/۰۰
دلبستگی به خدا		۰/۸۶	۰/۷۴	۰/۱۶	۰/۱۵	۰/۰۰

۵. بحث و نتیجه گیری

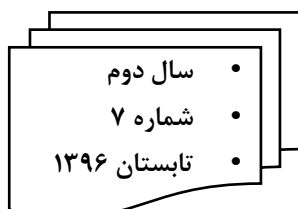
هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی معناداری رابطه میان دو متغیر دلبستگی به خدا و تاب آوری با متغیر معناداری در زندگی است. بدین منظور اطلاعاتی در رابطه با متغیرهای مذکور از طریق سه پرسشنامه از آزمودنی ها جمع آوری و به شیوه رگرسیون تحلیل شد. نتایج حاصل (جدول (۳)) نشان داد که میان دلبستگی به خدا و تاب آوری با معناداری زندگی رابطه ای معنی دار وجود دارد. تحلیل رگرسیون برای معناداری دو متغیر دلبستگی به خدا و معناداری در زندگی عدد ۰/۰۰۳ بود که نشان دهنده رابطه مثبت و مستقیم میان این دو متغیر است، به گونه ای که با افزایش میزان دلبستگی به خدا شاهد افزایش معناداری در زندگی افراد هستیم. تحلیل رگرسیون برای معناداری دو متغیر تاب آوری و معناداری در زندگی عدد ۰/۰۰۰ بود

که نشان دهنده رابطه مثبت و مستقیم میان دو متغیر مذکور است، به گونه ای که با افزایش میزان تاب آوری شاهد افزایش میزان معناداری در زندگی افراد هستیم. این نتایج با یافته های حسین جناآبادی و فرامرز سابقی (۱۳۹۳)، درمورد دلبستگی به خدا با معناداری زندگی والدین کودکان کم توان ذهنی؛ مهدی شیخ، خدابخش احمدی، باقرغباری بناب و محمدجواد احمدی زاده (۱۳۹۳)، درمورد دلبستگی به خدا در سخت رویی و عزت نفس اجتماعی کارکنان نظامی؛ امین حسن پور، مریم سیف نراقی، احمد قره خانی و مسعود جعفری (۱۳۹۱)، درمورد دلبستگی به خدا و سلامت روان در والدین کودکان استثنایی و عادی شهر همدان؛ خدابخش احمدی، مهدی شیخ، حسن سرابندی (۱۳۹۱)، درمورد دلبستگی به خدا در تاب آوری و سلامت روان والدین کودکان عقب مانده ذهنی آموزش پذیر؛ محمدعلی بشارت (۱۳۸۶)، درمورد تاب آوری، آسیب پذیری و سلامت روانی؛ سیامک سامانی، بهرام جوکار و نرگس صحراگرد (۱۳۸۶)، درمورد تاب آوری، سلامت روانی و رضایتمندی از زندگی؛ جواد خلعتبری و صونا بهاری (۱۳۸۹)، درمورد ارتباط میان تاب آوری و رضایت از زندگی؛ نرگس السادات مرتضوی و نعمت الله یاراللهی (۱۳۹۴)، درمورد فراتحلیل رابطه بین تاب آوری و سلامت روان؛ همسو است. درتبیین این نتایج که همسو با یافته های بسیاری از تحقیقات مشابه انجام گرفته در این زمینه در فرهنگ های مختلف نیز می باشد، می توان گفت؛ دلبستگی، ایمان و اعتقاد راسخ به خدا موجب نگرش معنادار و هدف دار فرد به کل زندگی و عدم دلبستگی و یا اعتقاد اجتنابی و اضطرابی به خدا موجب عدم انسجام و آرامش فرد می شود که این امر موجب ضعف و منشأ اختلاف های بسیاری در زندگی فردی و خانوادگی می شود. همچنین اعتقاد به هدفمند بودن آفرینش مخلوقات خداوند از جمله این دنیا و انسانی که در آن زندگی می کند و این موضوع که انسان بنا به دلیل یا دلایلی برای زندگی در این دنیا آفریده شده است موجب معنادار شدن زندگی برای انسان می گردد، این اعتقاد جز با دلبستگی به خدا امکان پذیر نیست. مقاومت در برابر موقعیت های چالش برانگیز زندگی اعم از تحمل شرایط سخت کاری، ناتوانی های جسمی، فقر اقتصادی، از دست دادن عزیزان و اقوام، ناکامی در رسیدن به خواسته ها و آرزوهای خود و تلاش در جهت رفع محرومیت ها و داشتن امید فراهم کردن زندگی بهتر برای خود و خانواده خویش، باعث می شود تا افراد علاوه بر زندگی در این دنیا، معنای آن را درک کنند که این خود باعث تقویت امید و اراده ی افراد برای رفع محرومیت ها و محدودیت هایشان در زندگی می شود. حال به این نکته توجه کنیم که اگر فردی علاوه بر دلبستگی به خدا، در برابر چالش های زندگی تاب آوری از خود نشان دهد، با توجه به تاثیر فوق العاده ی هر یک از این دو عامل در فهم بهتر معنای زندگی، معنایی به مراتب شایسته تر از زندگی خود نسبت به دیگران که به چنین سطحی نرسیده اند را درک خواهد کرد. بر اساس نتایج به دست آمده می توان چنین نتیجه گیری کرد که احتمالاً دلبستگی معلمان به خدا و تاب آوری آنان در زندگی می تواند باعث معنادار شدن زندگی برای آنان گردد به گونه ای که در هنگام انجام وظیفه خود، نسل نواخته جامعه را در پیدا کردن معنای زندگی خویش یاری دهند.

تقدیر و تشکر

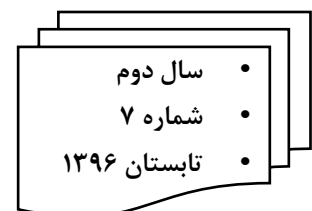
- سال دوم
- شماره ۷
- تابستان ۱۳۹۶

از استاد راهنمای خود، خانم دکتر فاطمه هداوندخانی، که اینجانب را در تمام مراحل نگارش این مقاله یاری نمودند، دانشجویان دانشگاه فرهنگیان (پردیس شهید مفتاح شهرری) که نگارش این مقاله جز با همکاری آنان مقدور نبود و تمام عزیزانی که اینجانب را در نگارش این مقاله همراهی نمودند، صمیمانه سپاسگزارم.



منابع

- احمدی، خدابخش؛ شیخ، مهدی و سرابندی، حسن (۱۳۹۱): «نقش دلبستگی به خدا در تاب آوری و سلامت روان والدین کودکان عقب مانده ذهنی آموزش پذیر»، پژوهش در سلامت روان شناختی، دوره ۶، شماره ۱، تهران: ص ۹-۱.
- جلیلی نیکو، سعید؛ خرامین، شیرعلی؛ قاسمی جوبنه، رضا و محمدعلی پور، زینب (۱۳۹۴): «نقش تاب آوری خانواده و ذهن آگاهی در آمادگی اعتیاد دانشجویان»، ارمغان دانش، دوره ۲۰، شماره ۴، تهران: ۳۶۸-۳۵۷.
- حسن پور، امین؛ سیف نراقی، مریم؛ قره خانی، احمد و جعفری، مسعود (۱۳۹۱): «بررسی رابطه دلبستگی به خدا و سلامت روان در والدین کودکان استثنایی و عادی شهر همدان سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۷»، روان شناسی افراد استثنایی، دوره ۲، شماره ۶، تهران: ص ۲۰-۱.
- سراج زاده، سیدحسین و رحیمی، فرشید (۱۳۹۲): «رابطه دینداری با معناداری زندگی در یک جمعیت دانشجویی»، راهبرد فرهنگ، دوره ۶، شماره ۲۴، تهران: ص ۳۰-۷.
- شیخ، مهدی؛ احمدی، خدابخش؛ غباری، بناب باقر و احمدی زاده، محمدجواد (۱۳۹۳): «نقش دلبستگی به خدا در سخت رویی و عزت نفس اجتماعی کارکنان نظامی»، پرستار و پزشک در رزم، دوره ۲، شماره ۴، تهران: ۱۵۲-۱۴۶.
- علیایی، زهرا؛ سامانی، سیامک و فانی، حجت الله (۱۳۹۰): «بررسی روایی و پایایی مقیاس دلبستگی به خدا»، روش ها و مدل های روان شناختی، دوره ۲، شماره ویژه نامه، تهران: ۸۱-۶۵.
- نصیری، حبیب الله و جوکار، بهرام (۱۳۸۷): «معناداری زندگی، امید، رضایت از زندگی و سلامت روان در زنان (گروهی از زنان شاغل فرهنگی)»، زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، دوره ۶، شماره ۲، تهران: ص ۱۷۶-۱۵۷.
- AyyoobSharifi. (2016). *A critical review of selected tools for assessing community resilience.Ecological Indicators*. Vol. 69: 629-647.
- Dursan, Pinar. Saracli, Sinan and Konuk, Osman. (2014). *The Roles of Meaningful Life and Posttraumatic Stress in Posttraumatic Growth in a Sample of Turkish University Students*. Procida. Vol. 159: 702-706.
- Ghobary Bonab, Bagher and YousefiNamini, Avazehsadat. (2010). *The Relationship between Attachment to God and Reliance on God*. Procida. Paris. Vol. 5: 1098-1104.
- Jin K. Kok, Lee Y. Goh, Chin C. Gan. (2015). *Meaningful life and happiness: Perspective from Malaysian Youth*. The Social Science Journal.South East Asia. Vol. 52: 69-77.
- Khodabakhshi, A and Khodae, M.R. (2011). *The comparison between resiliency and mental health among athlete and non-athlete male students.European Psychiatry*. Vol. 26: 1588.
- Kleiman, Evan M and Beaver, Jenna K. (2013). *A meaningful life is worth living: Meaning in life as a suicide resiliency factor. Psychiatry Research*. Vol. 210: 934-939.



- Mehrinejad, SeyedAbolgasem. Tarsafi, Mahdieh and Rajabimoghadam, Sara.(2015). *Predictability of Student's Resiliency by Their Spirituality.Procida*. Vol. 205: 396-400.
- Michael F. Steger and Todd B. Kashdan.(2006). *Stability and specificity of meaning in life and life satisfaction over one year*. Happiness studies, 8. USA: 161-179.
- Rasch, Sebastian. Heckelei, Thomas. Storm, Hugo.Oomen, Roelof and Naumann, Christiane. (2016). *Multi-scale resilience of a communal rangeland system in South Africa*. Ecological Economics. Vol. 131: 129-138.
- Refahi, Zhaleh. Bahmani, Bahman. Nayeri, Ahmad and Nayeri, Ramezan. (2015). *The Relationship between Attachment to God and Identify Styles with Psychological Well-being in Married Teachers.Procida*. Paris. Vol. 174: 1922-1927.
- Steger, M. F. , Frazier, P. , Oshi, S., &Kaler, M. (2006). *The Meaning in Life Questionnaire: Assessing the presence of and search for meaning in life*. Journal of Counseling Psychology, 53, USA: 80-93.